

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

ДОБРОВОЛЬСЬКА ВІКТОРІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 002:[316.77:008]:004.67(043.3)

**ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ В ЕПОХУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

27.00.02 – документознавство, архівознавство
27 – соціальні комунікації

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук із соціальних комунікацій

Київ – 2020

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв,
Міністерство культури та інформаційної політики України

Науковий консультант: доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Дубровіна Любов Андріївна,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
генеральний директор

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Палієнко Марина Геннадіївна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей
історичної науки
доктор наук із соціальних комунікацій, професор
Шевченко Олена Василівна,
Одеський національний політехнічний університет, професор
кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
Тур Оксана Миколаївна,
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського, професор кафедри гуманітарних наук,
культури і мистецтва

Захист відбудеться «11» березня 2021 р. о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського за адресою: 03039, м. Київ, просп. Голосіївський, 3.

Із дисертацією можна ознайомитися в читальному залі бібліотечнознавчої літератури Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за адресою: 03039, м. Київ, просп. Голосіївський, 3.

Автореферат розісланий «5» лютого 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат наук із соціальних комунікацій

Л. А. Литвинова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У цифровому суспільстві відбувається трансформація документальних ресурсів культури, видозмінюються її форми, види, розширюється зміст і засоби її презентації, що значно розширюють культурний простір. Трансформація документних систем потребує нових підходів щодо управління ними, урахування нових форм і методів регулювання інформаційно-документаційного забезпечення галузі культури. Саме цей процес потребує наукового аналізу, оцінки стану й осмислення перспективного розвитку соціокомунікаційного простору культури, його інформаційно-документаційного забезпечення.

На сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій аналоговий режим обробки інформації замінюється цифровим, який є більш надійним і потужним. Стан цифрової культурної спадщини України сьогодні характеризується окремими сегментами, які формуються в наукових, освітніх і культурних закладах, що зберігають документальну спадщину та регулюють методичні засади документообігу, в тому числі в архівах і бібліотеках. Документаційне забезпечення культури в епоху цифрового суспільства є новою умовою подальшого розвитку культури як у національному, так і глобальному контексті. Цифрова культура є основою сучасної світової культури, яка є невід'ємною складовою всіх суспільних процесів.

В Україні проблема розвитку культурного простору в епоху цифрового суспільства та інформаційно-документаційне забезпечення розвитку культурного процесу в умовах співіснування традиційних та електронних ресурсів залишилися поза увагою системних наукових досліджень в документознавстві.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена її спрямованістю на вирішення наукової проблеми, що полягає в розробленні цілісної концепції інформаційно-документаційного забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури України в системі соціальних комунікацій, зокрема документознавчих досліджень. Нерозробленість зазначеної проблеми значною мірою зумовило вибір теми, окреслення мети, завдань і змісту дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведене в рамках комплексної наукової теми кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ) «Актуальні проблеми культурології: теорія та історія культури» (2015–2020 рр.; реєстр. № 0115U001572).

Мета дослідження – розробити цілісну концепцію інформаційно-документаційного забезпечення розвитку сучасного соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства й окреслити

перспективи розвитку документальних цифрових систем культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури України.

Для реалізації зазначеної мети передбачається вирішення таких **завдань дослідження**:

- проаналізувати наукові погляди на розвиток понять «культура», «цифрова культура» «культурний простір», «комунікаційний простір» «цифровий простір» у співвідношенні з функціями документаційного забезпечення управління культурою та запропонувати визначення поняття «соціокомунікаційний простір культури»;

- визначити сутність та обґрунтувати складові поняття «соціокомунікаційний простір культури» в контексті теорії соціальних комунікацій;

- обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження соціокомунікаційного простору культури України;

- вивчити й узагальнити міжнародний досвід регулювання культурної політики та створення цифрового фонду документації культурної спадщини;

- розкрити діяльність закладів культури України як суб'єктів комунікаційної взаємодії в соціокомунікаційному просторі культури;

- виявити й узагальнити критерії відбору об'єктів історико-культурної документальної спадщини для оцифрування;

- охарактеризувати стан історико-культурного цифрового ресурсу в Україні та включення його до системи документаційного регулювання;

- окреслити перспективи розвитку документальних цифрових систем і ресурсів культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури України.

Об'єкт дослідження – становлення, розвиток і сучасний стан соціокомунікаційного простору культури України.

Предмет дослідження – інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс дослідницьких методів і підходів, базовим з яких було визначено соціально-комунікаційний підхід, дотримано принципу наукової об'єктивності.

У дисертації використано загальнонаукові та конкретно наукові підходи й методи пізнання. Використання загальнонаукових підходів – системного, функціонального, структурного, дало змогу визначити роль та окреслити перспективи інформаційно-документаційного забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні. Пізнавальні можливості історіографічного та термінологічних методів дозволили вивчити становлення і сучасний стан інформаційно-документаційного забезпечення формування та розвитку соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства. Взаємодія комунікаційного і системного підходів дали змогу

розкрити соціокомунікаційний простір культури як складну комунікаційно-орієнтовану систему. Поєднання можливостей комунікаційного і структурного підходів дали можливість для вивчення комунікаційної спрямованості структурних елементів соціокомунікаційного простору культури. Інтеграція комунікаційного і функціонального підходів були використані для вивчення впливу зовнішнього середовища на комунікаційні процеси в соціокомунікаційному просторі культури.

Використання комплексу дослідницьких методів і побудова дослідження на вивченні різноманітних за своїм характером джерел і літератури дали змогу дійти результатів, що склали його наукову новизну.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням, у якому вирішено наукову проблему теоретико-методологічного дослідження документознавчої реальності багато-аспектного соціокомунікаційного простору культури в умовах цифрового суспільства та репрезентації нової концепції її цілісного інформаційно-документаційного забезпечення, яке змінює традиційну сутність поняття документних систем та управління ними.

У дослідженні *вперше*: у системі соціальних комунікацій

- запропоновано введення до наукового обігу поняття «соціокомунікаційний простір культури»;
- визначено сутність і зміст поняття «соціокомунікаційний простір культури» та обґрунтовано основні складові – інфраструктурну, змістову та суб'єктну;
- обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження соціокомунікаційного простору культури із застосуванням загальнонаукових і конкретнонаукових (комунікаційного, аналітико-сумативного, системного, структурного, модельного) підходів, а також інтегрованих підходів: комунікаційно-системного, комунікаційно-структурного, комунікаційно-функціонального та системно-функціонального;
- з'ясовано сутність інформаційної діяльності для закладів культури та розкрито поняття інформаційного образу закладу культури в сучасних умовах, висвітлено процеси формування інформаційного образу закладу культури;
- встановлено та узагальнено критерії відбору об'єктів історико-культурної документальної спадщини для оцифрування;
- охарактеризовано стан документальних цифрових ресурсів культурної спадщини та засоби їх включення до системи документального регулювання;
- окреслено перспективні напрями розвитку документальних цифрових систем і ресурсів культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури України.

уточнено:

- важливі для архівів, бібліотек, музеїв особливості формування та розвитку соціокомунікаційного простору культури України, що має власні функції, інфраструктурну та суб'єктну складові.

набули подальшого розвитку:

- узагальнення міжнародного досвіду державного регулювання культурної політики та створення цифрового фонду документації культурної спадщини, що засвідчує перехід світу до цифрового суспільства та мережевих технологій для формування інтегрованих ресурсів у глобальній мережі Інтернет;
- наукові уявлення щодо визначення Вікіпедії як ключового глобального інформаційного сервісу для документування соціальних і культурних процесів в Україні та світі;
- вивчення інформаційних ресурсів культурної сфери в глобальній мережі Інтернет, репрезентації й формуванні відповідних документів, що містять різноманітні тексти та віртуальні копії писемних джерел найрізноманітнішого змісту, спрямування й тематики та засоби їх включення до системи документного регулювання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в здобутті нового наукового знання, що заповнює значні лакуни в науковому обґрунтуванні інформаційно-документаційного забезпечення формування та розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні, а документаційне забезпечення культури в епоху цифрового суспільства є новою вимогою подальшого розвитку культури як у національному, так і глобальному контексті.

Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність при підготовці науково-методичних матеріалів з навчальних дисциплін «Комунікаційне середовище документознавства», «Управління документацією», «Документаційне забезпечення управління», «Цифрова культурна спадщина» для бакалаврів, магістрів та аспірантів НАКККіМ, що засвідчують акти впровадження. Окремі положення та рекомендації дослідження можуть бути використані в інформаційній, бібліотечній та архівній діяльності.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено наукові ідеї автора, авторський підхід до розробки основних положень; висновки та рекомендації належать дисертантці. Внесок здобувача в працях, які виконано у співавторстві, конкретизовано в списку публікацій.

Апробація одержаних результатів. Основні положення та висновки дослідження було викладено в публічних виступах автора на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях в Україні, зокрема на 7-му Міжнародному науково-теоретичному семінарі «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань» (Київ, 2013); на Міжнародній науково-практичній конференції «Документ, мова, соціум: теорія та практика» (Київ, 2013); на Міжнародній науковій конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація» (Київ, 2016, 2017, 2018); на VI, VII, VIII, IX, X, XI та XII Міжнародних науково-практичних конференціях «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» (Одеса, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019); на

III і IV Міжнародних науково-практичних конференціях «Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері» (Донецьк, 2013, 2014); на 6, 7, 8 і 9 Міжнародних наукових конференціях «Інформація, комунікація, суспільство» (Славське, 2017; Чинадієво, 2018; Чинадієво, 2019; Львів, 2020); на Міжнародній науково-практичній конференції «Архіви в сучасному світі: виклики та завдання» (Київ, 2017); на Міжнародній науковій конференції «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, 2017); на III Міжнародній науково-практичній конференції «Інформація та соціум» (Вінниця, 2018); на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації» (Полтава, 2018); на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Міжкультурна взаємодія та комунікація: традиції, сучасність, перспективи» (Канів, 2019); на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 2019); на Міжнародному симпозіумі «Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство» (Київ, 2019); на II Міжнародній науковій конференції «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобальному світі» (Київ, 2019); на Бібліотекознавчих студіях, присвячених пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (Київ, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019); International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (Lviv, 2019, 2020); круглих столах.

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено в 52 публікаціях, серед яких дві одноосібні монографії (352 с., обсягом 17,81 друк. арк.) та (233 с., обсягом 13,54 друк. арк.); у 22 статтях у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, у тому числі у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science та в статтях у закордонних наукових періодичних виданнях; у 23 тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських наукових, науково-практичних конференціях; у 5 публікаціях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг. Дисертація складається з титульного аркуша, анотації українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою роботи, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків наприкінці розділів і загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 452 сторінки, основний текст становить 332 сторінки (15,6 авт. арк.), список використаних джерел розміщений на 67 сторінках і містить 605 позицій, додатки – 16 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено його теоретичне підґрунтя, методологічну основу та джерельну базу; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, зв'язок роботи з

науковими програмами, темами і планами; окреслено особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації результатів дослідження, публікації автора та структуру роботи.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні»**, який складається з чотирьох підрозділів, розкрито його теоретичне підґрунтя, висвітлено джерельну базу дослідження й обґрунтовано вибір методологічної основи.

Здійснено огляд наукових публікацій, результати яких сформували теоретичні основи для вивчення наукових поглядів на поняття «культура». Загалом, термін «культура» розглядали у свої працях А. Кребер і К. Клакхон, В. Оствальд, Л. Матвєєва, О. Шевнюк, Л. Левчук, В. Петрушенко, С. Дружиніна А. Яртиса, В. Мельник та інші. Особливу увагу розвитку культури в умовах інформатизації суспільства приділено в працях В. Ільганаєвої, А. Каптерєва, В. Шейко, О. Шликової.

З'ясовано, що з теоретичними засадами інформаційно-документаційного забезпечення галузі культури тісно пов'язані методологічні праці теорії соціальних комунікацій, що сприяють розумінню проблем інформаційно-документаційного забезпечення галузі культури як комунікаційної системи, що поєднує керівні органи й установи та організації, творчих особистостей і колективи, що реалізують культурну діяльність.

Комунікаційний простір та особливості функціонування інформаційно-комунікаційного простору в сучасних соціокультурних умовах досліджують В. Ільганаєва, М. Василик, Ф. Шарков, О. Біличенко, О. Дубас, О. Тортіка. Інформаційний простір – Л. Дротянко, К. Лобузїна, А. Манойло, М. Слюсаревський. Інформаційне суспільство – І. Арістов, І. Марущак, О. Дзьобань, В. Ільганаєва, В. Данильян, В. Ліпкан. Питанням створення й представлення на сайтах архівів України та світу електронних виставок присвячено праці Г. Боряка, Н. Вовк, О. Гаранїна, А. Кисельової, І. Лобузїна, І. Тюрменко та інших дослідників.

У Законодавстві України за останні роки сформувалося розуміння поняття культурного простору України як сфери, у якій відповідно до законодавства провадиться спеціалізована діяльність і задовольняються культурні, інформаційні та дозвілєві потреби громадян, що охоплює різноманітне культурно-мистецьке середовище. Це визначення є базовим для характеристики управлінської діяльності в галузі культури, інформаційно-документаційного забезпечення культурного простору. У центрі діяльності опинилися культурна спадщина України та її культурні цінності.

Комунікаційні особливості сучасного суспільства широко обговорюють науковці, які обрали сферою своїх наукових зацікавлень теоретичні засади соціальних комунікацій і практичної реалізації комунікаційних зв'язків у галузі культури. Соціальні комунікації розглядають дослідники як сукупність процесів і структур, що забезпечують цілеспрямований обіг соціальної інформації та знань у суспільстві. Важливим складником системи соціальних

комунікацій є документальні комунікації, які водночас розглядають як важливий дослідницький напрям сучасного документознавства.

Загальні питання теорії соціальної комунікації висвітлено в працях В. Ільганаєвої, Г. Почепцова, В. Різуна, А. Соколова, О. Холода, Ф. Шаркова, питанням комунікаційної діяльності присвячено праці І. Давидової, В. Ільганаєвої, Н. Кунанець, Н. Кушнарєнко, М. Слободяника, А. Соколова, А. Соляник, Г. Швецової-Водки, В. Шейка, Г. Шемаєвої та інших дослідників. Документальні комунікації розглядають у працях Н. Кушнарєнко, В. Ільганаєва, А. Соляник. Систему комунікацій, що базується на можливостях інтернет-технологій розглядали Л. Філіпова, А. Шелестова, Ю. Якимюк.

Суспільство швидкими темпами змінюється завдяки розвитку інформаційних технологій і на перший план сучасної суспільної комунікації виходить електронна комунікація, яка сприяє стрімкому розвитку нових напрямів, технологій, методології дослідження, і під впливом глобалізації у ХХІ ст. має суттєві відмінності від тієї, якою вона була у ХХ ст.

Визначено, що інформаційно-документаційне забезпечення галузі культури в цьому контексті сприймається як форма соціальної комунікації, соціальної взаємодії управлінського характеру. У цих умовах на управлінські функції керівних органів культури всіх рівнів і ланок накладаються додаткові завдання особливо в системі масової комунікації. Центром уваги має бути не лише традиційний документообіг управлінського характеру, а й розширення інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській діяльності, розвиток традиційних управлінських форм і методів поряд із використанням нових можливостей організації інформації, каналів її передачі, створення нових інформаційних ресурсів, заснованих на принципах достовірності інформації та передбачувального впливу на масову свідомість.

Питанням методології приділено увагу в працях провідних документознавців, архівознавців і бібліотекознавців, зокрема: Л. Дубровіної, О. Гомотюк, В. Іванова, С. Кулєшова, Н. Кушнарєнко, М. Ларькова, М. Палієнко, Є. Плєшкєвичє, М. Слободяника, Ю. Столярєва, О. Тур, Г. Швецова-Водки, О. Шевченко й інші.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є розуміння соціокомунікаційного простору культури як складної динамічної системи, яка має свої функції, здійснює не лише кумуляцію і розповсюдження але й продукування культурного продукту.

Доведено, що в соціокомунікаційному просторі культури структура перебуває в динаміці та розвитку, що спричинені як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками, які з часом впливають на зміни взаємодії елементів усіх структурних утворень. Це дає змогу привести її відповідно до поточних і перспективних напрямів розвитку соціокомунікаційного простору культури.

Запропоновано ввести до наукового обігу поняття соціокомунікаційний простір культури. Соціокомунікаційний простір культури має власні функції, інфраструктуру і суб'єктну складові, які визначаються сучасними та

перспективними можливостями інформаційних технологій, зокрема цифрових комунікацій, і необхідністю розвитку документальної комунікації в нових умовах.

У другому розділі «Розвиток управління культурою в мережевому суспільстві, досвід провідних західних держав у створенні цифрового фонду документації культурної спадщини», який складається з чотирьох підрозділів, проаналізовано державну політику в галузі культури, структуру галузі культури в Україні та її установи; висвітлено сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційного простору культури в Україні; узагальнено міжнародний досвід регулювання культурної політики та створення цифрового фонду документації культурної спадщини.

Культурна політика в державі реалізується посередництвом розвинутої системи спеціальних соціальних інституцій – закладів системи освіти й культури: заклади вищої та середньої освіти, музеї, бібліотеки, архіви, галереї, театри, кінотеатри, концертні зали тощо, а також засобів масової комунікації: преса, радіо, телебачення, відео і комп'ютерні мережі. Учасниками культурно-політичних процесів є всі інституції та суб'єкти, що беруть участь у соціокультурному житті.

Класифікаційний аналіз структури галузі культури дав змогу зробити висновок про те, що її соціальні інституції відрізняються соціокультурними функціями, видами діяльності та культурного продукту, способом реалізації державної політики у сфері культури та характером культурних цінностей. Документування культурної діяльності, що враховує і культурний продукт, пов'язане зі структурою Міністерства культури та інформаційної політики України та складною системою управління на загальнонаціональному й регіональному рівнях, а також з основними принципами та пріоритетами у процесі формування державної політики у сфері культури. Документаційне забезпечення управління в таких умовах потребує не лише опори на нормативно-правові акти та регулювання управлінської функції, а й розвитку документаційної системи, поширення регуляторної функції не лише на організаційно-розпорядчу документацію, а й документну базу управління загалом.

Держава зобов'язана забезпечувати збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживати заходи щодо повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами. До культурних цінностей належать як об'єкти матеріальної (установи культури, музеї, бібліотеки, будинки культури тощо), так і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне і наукове значення. Ця галузь включає театральне, музичне, хореографічне, образотворче, декоративно-прикладне, естрадне та циркове мистецтво, кінематографію, книговидавництво.

Державне управління в галузі культури полягає в організації створення, розповсюдження, популяризації творів літератури та мистецтва; забезпеченні поширення інформації і пропаганди досягнень культури, збереженні й цільовому використанні культурних цінностей, охороні творів мистецтва та

пам'ятників культури, підвищенні культурного рівня українського населення, керівництві підприємствами, організаціями, установами та закладами культури державної форми власності тощо.

Форми й методи державного управління культурою в Україні аналізують І. Ігнатченко, М. Максименко, В. Павлюк, які досліджують впровадження державно-громадської моделі управління, яка передбачає формування та здійснення державної політики в галузі культури. Взаємодію культурної політики ЄС й України розглядають С. Здіорук, О. Литвиненко, О. Розумна.

Доведено, що особливим надбанням органів виконавчої влади має стати формування інтегрованого та комплексного цифрового ресурсу культурної спадщини, який також може стати часткою управлінських технологій Міністерства культури та інформаційної політики України, розробки відповідного методичного та документаційного забезпечення численних інформаційно-комунікаційних систем та ресурсів установ культури державної, комунальної та приватної власності.

Міністерством культури створюється Державний реєстр національного культурного надбання України, започаткований Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 № 466, маючи на меті проведення державного обліку та створення електронного ресурсу пам'яток виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності, об'єктів матеріальної та духовної культури, що становлять важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визначають його внесок у всесвітню культурну спадщину. Така реєстрація дає змогу активізувати значний потенціал пам'яток культури і мистецтв, що зберігаються в інститутах національної пам'яті, таких як музеї, бібліотеки, архіви.

У 1997 р. виокремлено «Державний реєстр наукових об'єктів, що становлять національне надбання» (Постанова Кабінету Міністрів від 18 лютого 1997 № 174) із подальшими змінами). У 2001 р. окремо виділено «Державний реєстр нерухомих пам'яток України», створений Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 № 1760 «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України».

Акцентовано увагу на діяльності основних інституцій Міністерства культури в галузі охорони культурної спадщини, здійсненні документаційного обліку та моніторингу стану рухомих і нерухомих пам'яток, заповідників, підпорядкованих Міністерству. Державна політика у сфері охорони є важливим чинником державної безпеки, а отже, потребує кваліфікованого наукового супроводу й державної підтримки.

Базовою науковою структурою Міністерства культури та інформаційної політики України є Український державний інститут культурної спадщини, метою діяльності якого є збереження й захист культурної спадщини України, підвищення інтересу широкої громадськості до культурного надбання, а також досягнення балансу між історико-культурним середовищем і новими

архітектурними втіленнями. Діяльність Інституту спрямована на виконання науково-прикладних робіт у сфері охорони, збереження та популяризація матеріальної культурної спадщини, практичне вирішення проблем, пов'язаних з дослідженням та охороною пам'яток, розроблення нормативних документів, спрямованих на збереження й створення належних умов для використання об'єктів культурної спадщини. У системі установ Міністерства культури та інформаційної політики України Інститут посідає вагомe місце в частині пам'яткоохоронної сфери Міністерства й підпорядкований Управлінню охорони культурної спадщини Міністерства.

Підкреслено, що основними напрямками діяльності Українського центру культурних досліджень є розроблення та впровадженню проєктів, що сприяють збереженню й популяризації нематеріальної культурної спадщини, а також розвитку соціокомунікаційного простору культури України.

В Україні напрацьовано значну нормативно-правову базу щодо збереження культурної спадщини, ратифіковано низку конвенцій і міжнародних документів у сфері охорони культурної спадщини, ініційованих ЮНЕСКО, ІКОМОС, Радою Європи та іншими організаціями. Завдяки діяльності міжнародних організацій у сфері культури, зокрема ЮНЕСКО, МРА, ІФЛА сформульовано ключові принципи культурної політики сприяння: розвитку культурної ідентичності, культурному різноманіттю, творчості, участі в культурному житті та поваги до особистості.

Встановлено, що основні принципи європейської політики, які мають бути поширеними в Україні можна узагальнити як: збереження, дослідження, актуалізація національної культурної спадщини, та її популяризація; розвиток сучасних видів культурної та мистецької діяльності та сприятливих умов для створення якісної й конкурентоспроможної на світовому ринку культурної продукції; забезпечення максимальної доступності культурних благ.

Нині до поняття збереження культурної спадщини включено й діяльність у галузі створення цифрового ресурсу спадщини. Доведено, що процеси оцифрування представленні в електронному середовищі об'єктів історико-культурної спадщини, а саме: музейних артефактів, книжкових збірань, архівних документів, стали одним із характерних трендів культури на початку третього тисячоліття.

Міжнародні програми й ініціативи: програма «Пам'ять Світу» («Memory of the World», ЮНЕСКО, 1992), «Хартія про збереження цифрової спадщини» («Charter on the Preservation of Digital Heritage», ЮНЕСКО, 2003), «Маніфест для цифрових бібліотек» («Manifesto for Digital Libraries», ІФЛА, 2010) заклали концептуальні засади створення різноманітних цифрових ресурсів освітнього, наукового й історико-культурного змісту.

Упродовж останніх років ЄС приділяє колосальну увагу питанням координації діяльності в галузі збереження культурної спадщини й організації вільного цифрового доступу до культурного продукту європейських народів. Одним із найоптимальніших шляхів у напрямі європейських культурних

досягнень у системі управління культурою є розвиток культурного ресурсу галузі в мережі Інтернет, упровадженні сайтів і порталів, на яких у відкритому доступі представлені в цифровому вигляді нормативно-правові акти й інші документи організаційно-розпорядчої діяльності, а також ресурси творчого продукту культури України в його різноманітті.

Таке розуміння культури в умовах мережевого суспільства надає необмежені можливості для створення соціокомунікаційного простору й аналізу розвитку культури та управління культурними процесами у світі, особливо в період цифрових технологій, які візуалізують розвиток культури та мистецтва.

У третьому розділі **«Заклади культури України як суб'єкти комунікаційної взаємодії та інформаційні документальні ресурси мережі Інтернет у соціокомунікаційному просторі»**, який складається з трьох підрозділів, висвітлено специфіку формування суспільного інформаційного образу закладів культури в соціальних середовищах інтернету; розглянуто інформаційні ресурси культурної сфери в мережі Інтернет; здійснено аналіз Вікіпедії як ключового глобального інформаційного сервісу для документування соціальних і культурних процесів в Україні та світі.

Висвітлено процеси формування інформаційного суспільного образу закладу культури в соціальних середовищах інтернету. Здійснено змістовний акцент на розподіленні завдань з інформаційної діяльності закладів культури між окремими підрозділами установи.

Установлено, що процес формування інформаційного образу закладу культури починається зі створення інформаційного джерела, яке, зазвичай, формується в результаті його діяльності, і має свою внутрішню структуру, яка визначається організаційною структурою установи, зокрема наявністю підрозділів, кожен з яких володіє певною автономією з питань формування інформаційних ресурсів, а також суттєвими відмінностями в напрямках роботи за тематикою.

Доведено, що ефективність інформаційної діяльності як однієї з форм взаємодії організації з суспільством є важливим елементом досягнення цілей установи. Саме тому, одним із ключових чинників успішної інформаційної діяльності сьогодні є оперативне використання новітніх середовищ передавання та накопичення інформації, передусім – мережі Інтернет.

Встановлено, що інформаційний образ закладу культури в соціальних середовищах інтернету – це набір інформації, яку безпосередньо створюють користувачі інтернету, розміщеної в зручних для такої діяльності сервісах. Такими сервісами є: середовища соціальних мереж; форуми та блоги; системи колективних баз знань; інші інтерактивні соціально-орієнтовані сервіси.

Визначено, що ключовим чинником успіху інформаційного підходу як до формування позитивного суспільного образу так і його захисту від можливих агресивних впливів у соціальних мережах є наявність у межах закладу культури

інформаційного ресурсу, який може бути розміщений у публічному просторі, зокрема в соціальних мережах.

Варто зазначити, що природа такого ресурсу визначається напрямом діяльності закладу культури.

Для *музейів* головними ресурсами, що можуть бути розміщені в соціальних мережах є:

- мультимедійні матеріали (зазвичай – фотоматеріали) про експонати музею з текстовим супроводом;
- мультимедійні матеріали (зазвичай – відеоматеріали) про наявні колекції або тематичні підбірки експонатів музею з гіпертекстовим супроводом;
- відеоекскурсії музеєм із текстовим або гіпертекстовим супроводом;
- відеоуроки з основних (історія, біологія, природознавство тощо) та допоміжних (реставрація, рукоділля, виставкова діяльність тощо) дисциплін.

Для *архівів* головними ресурсами для соціальних мереж є:

- мультимедійні матеріали (зазвичай – фотоматеріали) про цінні архівні матеріали;
- мультимедійні матеріали (зазвичай – фотоколекції) про наявні колекції або тематичні підбірки документів архіву з гіпертекстовим супроводом;
- відеоекскурсії архівом з текстовим або гіпертекстовим супроводом.

Для *мистецьких закладів, клубів, народних домів* головними ресурсами для інформаційного образу в соціальних мережах є:

- мультимедійні матеріали (зазвичай – відеоматеріали) про цікаві та яскраві заходи;
- прямі відеотрансляції цікавих подій;
- оголошення про події та публічні дискусії щодо їхньої організації.

Через універсальність завдань, які постають перед *бібліотеками*, на сьогодні можна вважати, що для них актуальні всі наведені вище види інформаційних ресурсів, окрім того, бібліотеки можуть залучати великий масив текстових матеріалів (книги, статті тощо), які можуть бути оцифровані та викладені в широкий доступ (за умови відсутності обмежень на інтелектуальну власність).

В умовах становлення соціальних мереж як основного комунікаційного середовища в глобальному, національному і навіть місцевому вимірах заклади культури мають займати активну позицію в мережах, допомагаючи суспільству накопичувати цінну інформацію.

Встановлено, що попри колосальний позитивний вплив на розвиток суспільства та рівень життя, соціальні мережі здатні також бути середовищем шкідливої для суспільства діяльності. Визначено шкідливі впливи та їхнє значення для інформаційного образу закладів культури в суспільстві. З'ясовано, що з низки причин заклади культури є більше об'єктами ніж суб'єктами

соціокомунікаційних процесів у глобальних мережах, що є власне, основним чинником зростання ризиків. Запропоновано концепцію переходу до суб'єктної, суспільно-активної діяльності закладів культури в соціальних мережах, суттю якої має стати створення та розміщення в соціальних мережах суспільно-корисного контенту, на який сьогодні є відчутний попит. Виходячи з суб'єктності закладів культури, визначено два основні класи інструментарію захисту від впливу шкідливих чинників: правовий та інформаційний. Для кожного з них визначено особливості, переваги та недоліки. Запропоновано можливі види інформаційних ресурсів, що можуть бути використані в такій діяльності.

Виявлено й охарактеризовано інформаційні ресурси культурної сфери в мережі Інтернет. Освітні історичні вебресурси представляють: електронні інформаційні проєкти; інтегральні портали електронних версій наукових видань; вебсайти електронних енциклопедій; мережеві ресурси традиційних та онлайн-бібліотек. Проаналізовано інформаційні ресурси мережі Інтернет для документування культурних процесів в Україні як нове інформаційне середовище, у якому розробляються основні напрями розвитку вітчизняних ресурсів.

Проаналізовано сучасні тенденції розвитку Вікіпедії у напрямі заміни традиційних форм документування суспільнозначимих культурних подій, зокрема з активізації процесу її наповнення у формі конкурсів, суспільних акцій тощо. Важливим аспектом з погляду документування є наявність окремого сховища верифікованої мультимедійної інформації, що дає змогу поширювати як статті так і ілюстрації Вікіпедії. Вікіпедію формально подано як універсальну онлайн-екциклопедію з відкритою для всіх можливістю редагування вмісту.

Проаналізовано документаційні аспекти інформаційних матеріалів Вікіпедії: версійність, спектр реквізитів, інформаційний супровід у формі задокументованої дискусії щодо змісту.

У четвертому розділі «**Формування цифрового культурного простору України**», який складається з чотирьох підрозділів, висвітлено основні принципи створення консолідованого інформаційного ресурсу; встановлено й узагальнено критерії відбору об'єктів історико-культурної документальної спадщини для оцифрування; обґрунтовано основні засади збереження цифрової культурної спадщини.

Комп'ютерні цифрові технології суттєво розширюють і перетворюють здібності людей, створюючи основу для нових реалій. Користуючись новими комп'ютерними цифровими технологіями, людина продукує об'єкти іншої – мультимедійної природи, які легко трансформуються і керуються за допомогою комунікацій, спілкування, обміну мультимедійними продуктами. Цифровий простір виступає відкритим для інтенсивних змін, стає середовищем існування нових поколінь, що дає змогу по-новому досліджувати світ, створювати принципово нові наукові інструменти, що сприяють формуванню цифрового

суспільства, обумовленого переходом соціальної комунікації на рівень мережевої інформаційної взаємодії. Важливість інтеграції в цифровому просторі об'єктів культурної спадщини людства, що зберігаються у фондах різних соціальних інститутів, зокрема бібліотек, музеїв, архівів, визнано на світовому рівні.

Стрімкий прогрес суспільства, зміна в способах функціонування інформації в сучасному світі й інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних засобів зумовили зростання попиту користувачів на консолідовані інформаційні ресурси, які забезпечують ефективний пошук електронних об'єктів у відкритих базах даних і у такий спосіб надають якісні інформаційні послуги. З'ясовано, що основними завданнями довідкового консолідованого інформаційного ресурсу є забезпечення пошуку, збирання, аналізу, обробки, зберігання та поширення інформації. Це реалізується шляхом створення і довготривалого зберігання інформаційних ресурсів та їх накопичення у відповідних базах даних, а також розповсюдження відомостей про наявний консолідований інформаційний ресурс через веб-форуми, групи в соціальних мережах тощо. Інтеграція різноманітних джерел в єдиній інформаційній системі сприятиме об'єднанню електронних бібліотек в цій системі, загальнодоступності інформаційних ресурсів для користувачів, до загальних мережевих ресурсів за допомогою посилань, які будуть розміщені в системі, що забезпечить їх доступ.

Питанням консолідації інформаційних ресурсів у різних галузях знань, зокрема, і в галузі культури, присвячені праці Н. Артамонової, Н. Кунанець, Г. Липак, О. Дуди, О. Марковця, А. Пелещишина, Ю. Тимовчак-Максимець.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій сприяло трансформації діяльності закладів культури, як документно-комунікаційних структур суспільства, зміні їхніх завдань, функцій, підходів до обслуговування користувачів. Розвиток інформаційних технологій сприяв виникненню документів в електронній (цифровій) формі, крім електронних документів з'явилися їхні оцифровані копії, вебсайти, бази даних тощо.

Дослідження дало змогу виявити підходи та систему критеріїв відбору об'єктів історико-культурної документальної спадщини для оцифрування. Юридичні обмеження й авторські права – це сфера, яка потребує постійної уваги. Водночас, це чинник, який обов'язково потрібно враховувати, відповідно до міжнародних рекомендацій і національного законодавства. Якщо установа не має дозволу на оцифрування та публікацію матеріалів, то це може призвести до провалу всього проєкту. Отже, важливим завданням є перегляд статусу авторських прав на матеріал, який заплановано оцифрувати.

Важливим аспектом відбору документів для оцифрування є також наявність або відсутність метаданих, які можна використати для опису цифрової колекції.

Проблемам збереження цифрової спадщини присвячено низку наукових праць вітчизняних дослідників. Зокрема, питання архівування бібліотеками

українського сегменту інтернету розглядались у монографії В. Копанєвої, публікаціях Н. Нежурбіді, Н. Тарасенко; організація довгострокового збереження бібліотечних електронних ресурсів, у тому числі оцифрованих, розглянуто в монографії І. Лобузїна, публікаціях Н. Стрілець; проблематиці збереження інформації інтерактивного простору (зокрема, соціальних мереж) присвячені публікації Ю. Половинчак, Д. Карпюк.

Варто відзначити, що цифрова спадщина, яка циркулює в сучасних електронних веб-комунікаціях неоднорідна. Її можна поділити на два основні блоки: оцифровані копії культурних об'єктів («цифрові замітники», «digital surrogates») та об'єкти цифрові за походженням («народжені цифровими», «born digital»). Відповідні підходи до збереження цих двох типів цифрових ресурсів будуть різними.

У першому випадку, установи соціальної пам'яті створюють «цифрові двійники» культурних об'єктів шляхом їх оцифрування й репрезентації користувачам. Другий компонент цифрової спадщини включає в себе дані, що існують лише в цифровому форматі. Це можуть бути веб-сайти, електронні публікації, мультимедійні продукти або культурні та наукові бази даних. Така цифрова за походженням спадщина є результатом повністю цифрового процесу створення, обсяги її постійно зростають.

Акцентовано увагу на ролі міжнародних і національних установ соціальної пам'яті в питаннях відбору та збереження цифрової спадщини. Багато країн світу сьогодні розробляють і реалізують національні програми збирання та довготривалого збереження цифрових ресурсів. Окрім країн Євросоюзу, серед лідерів можна назвати США, Канаду, Австралію, Нову Зеландію, Китай і Японію.

З розвитком незалежної України створення ресурсу історичної та культурної спадщини українського народу стало одним із напрямів діяльності бібліотек, архівів, музеїв та інших інституцій, пов'язаних з національною пам'яттю, невід'ємною частиною національної бібліографії, археографії й архівознавства, музеєзнавства України в її широкому розумінні як ресурс національної документальної пам'яті.

Важливим кроком для популяризації культурних традицій України став проєкт «Створення віртуального музею НКС». Створення віртуального музею – це збереження знань, прийомів, технік, майстерності і є вкрай важливим для подальшого поширення та розвитку цих традицій. У рамках проєкту дослідили, відтворили та репрезентували спадок української культури – елементи, які внесено до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини.

Сьогодні ця масштабна робота набуває нової якості у зв'язку з входженням суспільства в цифрову еру, коли документальний ресурс і відповідний науково-довідковий апарат активно інтегрується як в український інформаційний простір, так і в світову мережу. Ці реалії сучасного цифрового світу уможливили реалізацію ідеї створення інтегрованого ресурсу «електронної Україніки» – зведеного бібліографічного та цифрового ресурсу

всієї документальної спадщини України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентації оригіналів документів у цифровому форматі з широкими можливостями представлення на сайтах бібліотек та архівів, наукових установ у глобальній світовій мережі.

Дослідженню бібліотек, архівів, музеїв як сховищ національно-культурного спадку, носіїв соціальної пам'яті, ідейної основи формування соціокультурного середовища, а також формам і перевагам їх взаємодії присвячені праці українських учених, зокрема: Л. Дубровіної, І. Матяш, А. Киридон, І. Довгалюк, М. Кузнецової, Н. Кушнарєнко, С. Денисенко, С. Шемаєва, О. Рибачка.

Досвід побудови документальних цифрових ресурсів в українських бібліотеках та архівах висвітлено в працях Т. Белякова, Ю. Горбань, С. Дяк, І. Журавльова, А. Зотова, С. Клочок, О. Коханівського, О. Красовської, К. Лобузінної, І. Лобузінна, Л. Новакова, Н. Сидорєнко, К. Суровцева, А. Ткаченко, Л. Трачук, А. Петренко, Л. Чупрій, Т. Ярошенко.

Упродовж останніх років колектив Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ) проводить значну роботу зі створення інформаційного ресурсу наукової та культурної спадщини, оцифрування бібліотечних ресурсів культурного надбання, науково-методичні й інформаційно-технологічні засади його організацій.

Накопичений досвід формування ресурсу рукописної та книжкової спадщини України дав змогу виокремити та розвивати важливий для виконання функцій НБУВ національного бібліотечного книгосховища проєкт «Книжкові пам'ятки України» та ув'язування його з реалізацією завдань формування Державного реєстру національного культурного надбання. База даних «Книжкові пам'ятки НБУВ» спрямована на науково-бібліографічну реєстрацію пам'яток сьогодні і є доступною на порталі НБУВ у тематичному блоці «Історико-культурні ресурси». Органічним доповненням представленої інформації є «Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини», у якій є можливість переглянути тексти унікальних пам'яток з фондів НБУВ, що полегшує завдання ідентифікації й атрибуції книжкових пам'яток для регіональних бібліотек України.

У п'ятому розділі **«Документальні цифрові системи культурної спадщини в соціальних комунікаціях України: нова цифрова реальність культурного простору»**, який складається з п'яти підрозділів, презентовано документальні цифрові системи культурної спадщини в соціальних комунікаціях України; висвітлено інформаційний простір культури в цифрову епоху; окреслено перспективи розвитку документальних цифрових систем культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури України.

Інформаційний простір (англ. Information space) – це сукупність результатів семантичної діяльності людства. Скоординована, багаторівнева структура, що акумулює результати комунікаційної діяльності суспільства, за допомогою конкретних компонентів системи інформації та зв'язку.

З'ясовано, що визначення інформаційного простору було об'єктом досліджень передусім бібліотекознавців, які формували цифровий контент бібліотечних ресурсів. Цей досвід може бути використаний у широкому сенсі і тим самим стати предметом вивчення інформаційного простору культури як сукупності цифрових фактів і явищ культури, які складають мозаїку культури в цілісну картину. Він може стати інформаційним простором певної національної держави, її специфічним культурним ресурсом, який працює в державі при умові наявності інформаційних взаємодій, які визначаються уповноваженими органами державної влади з метою управління, а відповідно й документуються. Однак інформаційні процеси є також і вільною сферою інформаційного простору, що розвивається завдяки можливостям культурно-інформаційного обміну між людьми та спільнотами.

Комплексні теоретичні розробки в царині електронних бібліотек ґрунтовно розглянуто в працях Л. Дубровіної, К. Лобузінної, І. Лобузїна, О. Мар'їної, І. Павлуші, В. Попика, А. Яцишина, О. Антопольського, Т. Майстровича, А. Земскова, Я. Шрайберга. Вагомий внесок у дослідження правових аспектів функціонування електронних бібліотек зробили Я. Анджело, К. Афанасьєва, Г. Гуцол, І. Давидова. У працях А. Земскова, Д. Ланде, Я. Шрайберга, С. Клименко, Ф. Баркера окреслено переваги сучасної розвиненої мережевої інформаційної технології електронних бібліотек.

Розвиток бібліотек у мережевому середовищі передбачає розширення доступу до контенту, просування його в те середовище, де знаходиться користувач. Ця парадигма відображає сучасний погляд на зміну ролі бібліотеки як соціального та культурного інституту. Сьогодні діяльність Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (НБУ ім. Ярослава Мудрого) зі створення інтегрованого ресурсу електронної бібліотеки «Культура України» (ЕБ «Культура України») відповідає цій моделі. В основу ЕБ «Культура України» покладено інтегровану модель створення ЕБ, яка означає що в єдиному технологічному середовищі учасники проєкту об'єднують свої ресурси шляхом надання повних текстів оцифрованих видань відповідно до профілю комплектування, визначених форматів, технічних та уніфікованих вимог до контенту. До складу ЕБ включаються ресурси, що фізично зберігаються у фондах бібліотек, музеїв та інших закладах культури й ті, що надані авторами за договором на право використання об'єкта авторських прав. ЕБ «Культура України» органічно входить до системи електронних ресурсів бібліотеки й пов'язана з електронним каталогом, за допомогою якого можна перейти до ресурсів ЕБ та є частиною Зведеного каталогу оцифрованих видань – інтегрованого інформаційного ресурсу, що містить інформацію про цифровий контент вироблений публічними бібліотеками України.

Створення Зведеного каталогу оцифрованих видань дало змогу об'єднати інформацію про всі наявні в публічних бібліотеках переведені в цифрову форму видання. Цей каталог має загальнонаціональний статус з вільним доступом.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського ініціювала та

розпочала створення інтегрованого ресурсу «Електронна бібліотека «Україніка» – зведеного бібліографічного й електронного ресурсу всієї документальної спадщини України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентації оригіналів документів у цифровому форматі з широкими можливостями представлення на сайтах бібліотек, архівів, наукових установ у глобальній світовій мережі. «Україніка» є аналогом некомерційних цифрових проєктів, здійснюваних національними бібліотеками інших країн, зокрема: POLONA (Польща), GALLICA (Франція), AMERICAN MEMORY (США), CANADIANA (Канада).

Джерелами поповнення електронної бібліотеки є електронні ресурси НБУВ, вільнодоступні мережеві електронні ресурси, українознавчі сайти та веб-ресурси наукових установ і закладів культури, оцифровані видання із фондів НБУВ. Virізняє «Україніку» серед інших проєктів оригінальна система організації знань, заснована на впровадженні унікального довідково-пошукового апарату та супровідної іконографічної інформації. Створений довідковий апарат тісно пов'язаний з іншими українськими довідковими веб-проєктами: Вікіпедія, Енциклопедія історії України (ЕІУ), Internet Encyclopedia of Ukraine (IEU), Енциклопедія сучасної України (ЕСУ), Український національний біографічний архів. Саме це дає підстави для того, щоб вважати створену е-бібліотеку справжнім порталом знань про Україну.

Доведено, що цифрові проєкти провідних національних бібліотек України вже сьогодні є цінним архівом і ресурсом, що забезпечує інформаційними джерелами культуру, науку й освіту. Вони виконують роль оперативного забезпечення широкої аудиторії користувачів історико-культурними джерелами, популяризації позитивного іміджу культури України в світі, формування консолідованого страхового фонду цифрових копій документів національної спадщини України для майбутніх поколінь. Досвід створення цих цифрових бібліотек, їх ресурсна база та довідкова інформація наближає Україну до формування загальнодержавного цифрового культурологічного консолідованого ресурсу, аналогічного тим, які підтримуються і функціонують у багатьох країнах світу як пріоритет державної культурної політики.

Онлайн-доступність європейської цифрової культури потребує правильних умов для продовження оцифрування, онлайн-доступності та збереження культурної спадщини. Як і в багатьох інших галузях – цифрові технології відкрили нові та кращі методи й способи збереження культурної спадщини. Формування й використання інформаційних ресурсів є ключовою проблемою створення єдиного інформаційного простору. Це складна система цифрової інформації не лише забезпечує обмін інформацією у вертикальному та горизонтальному зрізах, а й сприяє створенню нової інформації, перебуває в стані бурхливого динамічного розвитку простору і набуває властивості синергії та має значний вплив на глобальні та регіональні процеси формування культурного простору. Такі тенденції мають як позитивні, так і негативні наслідки, коли управління цими процесами вже не може здійснюватися повною мірою.

ВИСНОВКИ

У ході дисертаційного дослідження досягнуто поставлену мету, яка полягає в розробленні цілісної концепції інформаційно-документаційного забезпечення розвитку сучасного соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства й окресленні перспектив розвитку документальних цифрових систем культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури України; вирішено поставлені завдання, що дало змогу дійти основних наукових **висновків**:

1. Розглянувши розвиток понять «культура», «цифрова культура» «культурний простір», «комунікаційний простір» «цифровий простір культури» у співвідношенні з функціями документаційного забезпечення управління культурою, дозволило запропонувати введення до наукового обігу поняття «соціокомунікаційний простір культури».

Сучасна культурна концепція відображає ситуацію, що змінилася в світі у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, телекомунікацій, мобільного зв'язку, глобальної мережі Інтернет, які сформували світ віртуальної реальності, сприятливий для розвитку культури нового формату. Виникає чинник віртуального комунікаційного культурного середовища, який ввібрав об'єкти цифрової культури, цифрової спадщини, що класифікуються як «віртуальна спадщина». За допомогою дистанційного доступу відбувається демократизація культурної спадщини, що визначається новим форматом культури, де цифрова культура стає і її складником, і водночас частиною світової культурної спадщини.

Аналіз публікацій дав змогу виявити певний доробок вітчизняної науки з окремих питань документаційного забезпечення управління культурою, теорії соціальних комунікацій і документного забезпечення галузі культури як комунікаційної системи, що пов'язує керівні органи, установи та організації, творчих особистостей та колективи, що реалізують культурну діяльність.

2. Визначено, що соціокомунікаційний простір культури – це складна динамічна система, яка здійснює не лише кумуляцію і розповсюдження але й продукування культурного продукту. Обґрунтовано основні складові – інфраструктурну, змістову та суб'єктну. В інфраструктурній складовій чільне місце займають інституції (музеї, бібліотеки, архіви, галереї, театри, кінотеатри, концертні зали тощо), що реалізують комунікаційні процеси; засоби масової комунікації: преса, радіо, телебачення, відео і комп'ютерні мережі; технічні засоби та канали комунікацій, що забезпечують реалізацію комунікаційного процесу. Змістова складова включає, насамперед інформацію й знання які є базовими для ефективного функціонування сучасного і перспективного соціокомунікаційного простору культури. Суб'єктна складова власне формує синергетичний ефект простору як системи, яка полягає в створенні, редагуванні, валідації, оцінці змісту діяльності суб'єктів і її характеристики

змісту. Системність виявляється, зокрема в ключовому чиннику – синергії, тобто набутті нових характеристик, властивостей і функцій, порівняно з простою сукупністю об'єктів, які визначаються сучасними і перспективними можливостями інформаційних технологій і потребою розвитку документальної комунікації як складної системи, яка здійснює кумуляцію, розповсюдження і продукування культурного продукту. Соціокомунікаційний простір культури – це складна система, яка не лише забезпечує обмін інформацією у вертикальному та горизонтальному зрізах, а й сприяє створенню нової інформації, володіє властивістю синергії та перебуває у стані динамічного, подеколи навіть біфуркаційного, – розвитку.

3. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження соціокомунікаційного простору культури із залученням комплексу пізнавальних можливостей загальнонаукових і конкретнонаукових (комунікаційного, аналітико-сумативного, системного, структурного та модельного) підходів, а також інтегрованих підходів: комунікаційно-системного, комунікаційно-структурного, комунікаційно-функціонального та системно-функціонального. Приділено увагу вивченню соціокомунікаційного простору культури на етапі розвитку інформаційних технологій у функціональному зрізі як складової частини системи соціальних комунікацій. Використання функціонального підходу дозволяє розглядати взаємодію та взаємовплив соціокомунікаційного простору культури й системи інформаційно-документаційного забезпечення як властивості відносин між системою та зовнішнім середовищем. Взаємодія комунікаційного і системного підходу уможливили вивчення соціокомунікаційного простору культури як складну комунікаційно-орієнтовану систему. Поєднання можливостей комунікаційного і структурного підходів дали змогу ретельно вивчити комунікаційну спрямованість структурних елементів соціокомунікаційного простору культури. Інтеграція комунікаційного і функціонального підходів спрямована на вивчення впливу зовнішнього середовища на комунікаційні процеси в соціокомунікаційному просторі культури.

4. Узагальнюючи міжнародний досвід державного регулювання культурної політики доведено, що тенденції розвитку культури в країнах Європи визначальним чином впливають на перспективні напрями розвитку управління культурою в Україні, та визначають динаміку комунікаційних потреб менеджерів культури нашої держави. Зокрема, суттєве місце в структурі цих потреб займає інформація про нові тенденції в управлінні культурою; основні напрями державної політики та фінансове забезпечення культуротворчих процесів. З'ясовано, що важливим складником комунікаційних потреб є інформація з реформування управління культурою в нашій державі; співвідношення позитивних і негативних результатів цього процесу; порівняння вітчизняних і зарубіжних здобутків тощо. Констатовано, що держава має всіляко підтримувати розвиток інформаційних технологій і створення цифрового фонду документації культурної спадщини.

Відзначено, що на сучасному етапі розвитку нашої держави незворотнім є приєднання до євроінтеграційних процесів і прагнення до гідної репрезентації української культури у світовому інформаційному просторі.

5. З'ясовано сутність інформаційної діяльності для закладів культури та визначено поняття інформаційного образу закладу культури в сучасних умовах. Висвітлено процеси формування інформаційного образу закладу культури. Доведено, що інформаційний образ у кожен конкретний момент часу вже є результатом колективної активності та творчості користувачів інтернету. Встановлено, що сучасний стан розвитку інформаційно-комунікаційних технологій актуалізував перед закладами культури широкий спектр завдань, серед яких, насамперед формування власного інформаційного образу в очах суспільства. Заклади культури повинні стати одним із вагомих чинників формування інформаційного простору в національному та глобальному вимірі, водночас проводячи свою діяльність з урахуванням можливих загроз інформаційного характеру, та відповідним чином будувати активну стратегію формування власного інформаційного образу в соціальних мережах.

Акцентовано увагу на тому, що нині особливої ваги набувають архівні ресурси в мережі Інтернет, а особливо такі їх форми як: бази даних з пошуковим апаратом, електронні довідники різноманітних жанрів і видів – путівники, фондові й тематичні каталоги тощо та цифрові зображення документів.

Виявлено, що серед документаційних сервісів інтернету ключову роль на сьогодні відіграє Вікіпедія. Оцінено вплив і значення Вікіпедії на суспільні процеси в галузі культури. Констатовано, що Вікіпедія є водночас і системою накопичення реферативної бази даних про документи культурного значення і величезною збіркою нових документів довідково-аналітичного характеру, які автономно формують суттєву частину документального забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури України.

6. Узагальнено критерії відбору об'єктів історико-культурної документальної спадщини для оцифрування. Доведено, що відбір об'єктів історико-культурної документальної спадщини для оцифрування є завданням, яке має підтримати баланс між національним значенням фондів для історії національних держав та історії людства, запитами користувача та завданням збереження фондів. Встановлено, що основними критеріями відбору об'єктів для оцифрування є: цінність, унікальність, рідкісність документів; документи, що відносяться до об'єктів національного надбання; документи, що мають дослідницьку цінність; документи, які мають незадовільний фізичний стан; документи, що мають загрозу втрати інформації; документи підвищеного попиту та видання, наявні в обмеженій кількості. Головною метою відбору об'єктів культурної спадщини для оцифрування є сприяння утвердженню української ідентичності, введенню у широкий соціальний обіг цифрових об'єктів національної пам'яті України та спадщини світу, інтеграції різних українських цифрових культурних інформаційних ресурсів у єдину інформаційну систему.

7. Представлено документальні цифрові системи історико-культурної спадщини в соціальних комунікаціях України. Визначено концептуальні підходи до висвітлення стану документальних цифрових систем історико-культурної спадщини та їх включення в систему документаційного регулювання. Із розвитком інформаційних технологій, телекомунікацій, мобільного зв'язку, глобальної мережі Інтернет, активно формується культурне віртуальне середовище об'єктів культури цифрової цивілізації, яка має безмежні можливості доступу та використання за допомогою інформаційних технологій, будучи її частиною, що сприяло появі поняття «Digital (virtual) heritage» (цифрова або віртуальна спадщина). Доведено, що цьому активно сприяють і надалі сприятимуть електронні бібліотеки, віртуальні музеї, цифрові архіви, електронні ЗМІ тощо.

З'ясовано, що головними принципами формування електронної бібліотеки є децентралізація процесу оцифрування документів з подальшою їх централізованою диспетчеризацією та зберіганням, і в результаті надання доступу до них з єдиної точки. Встановлено, що ці проекти національної спадщини, залучають до наукового та культурного обігу національну спадщину в усіх форматах, поліпшують умови фізичного збереження найцінніших документальних пам'яток, формують інтегровані загальнодоступні цифрові інформаційні ресурси, поширюють знання про національну спадщину України, створюють передумови для її збереження для майбутніх поколінь.

8. Окреслено перспективні напрями розвитку документальних цифрових систем і ресурсів культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури України:

- вирішення на державному рівні правових питань, пов'язаних із можливістю створення цифрових копій і цифрових архівів довгострокового зберігання документів захищених авторським правом;
- вироблення національної програми збереження цифрового культурного надбання;
- створення значних обсягів цифрових історико-культурних ресурсів як оцифрованого національного надбання;
- для запобігання дублюванню зусиль на оцифрування, підтримувати національний реєстр цифрових об'єктів культурної спадщини;
- створення нових цінностей у цілій низці видів діяльності, включно з проведенням наукових досліджень, освітою, культурою і творчим самовираженням;
- формування цілісної культурної колекції, яка сприятиме введенню в соціально-культурний обіг консолідованого масиву документів, об'єднаного за тематичною або будь-якою іншою формальною ознакою й орієнтованого на задоволення інформаційних потреб визначеної аудиторії користувачів;
- регулярне перенесення файлів на нові платформи для адаптації їх до нових стандартів і створення умов для їхнього довгострокового зберігання.

Доведено, що для України сьогодні важливим є орієнтування на участь у створенні Європейського культурного простору, що активізує процес розвитку багатонаціональної культури та пошуків механізмів її європейської єдності з допомогою створення інтегрованих цифрових ресурсів архівів, бібліотек і музеїв як ресурсів історичної та національної пам'яті Європи.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії

1. Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні: монографія / Вікторія Добровольська. – Київ : НАКККіМ, 2020. – 352 с. : ISBN 978-966-452-305-6.

Рецензії: Кунанець Н. Документознавчі засади розвитку соціокомунікаційного простору культури України. Рец. на кн.: Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні : монографія. Київ : НАКККіМ, 2020. 352 с. / Н. Кунанець // Бібліотечний вісник. – 2020. – № 5. – С. 52–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2020_5_10.

Анісімова О. М. Наукові обрії документаційного забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні Рец. на кн.: Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні : монографія. Київ : НАКККіМ, 2020. 352 с. / О. М. Анісімова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2020. – № 2. – С. 68–70. – URL: https://nakkkim.edu.ua/images/vidannya/BDI/Bibliotekoznavstvo_2_2020.pdf

2. Добровольська В. В. Державна політика в галузі культури України: стан та розвиток системи управління документацією : монографія / В. В. Добровольська; Міністерство культури України, Нац. акад. керів. кадрів культ. і мист. – Київ : НАКККіМ, 2017. – 233 с. ISBN 978-966-452-254-7.

Статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України:

3. Добровольська В. В. Перспективні напрями розвитку керування документацією в органах управління культурою / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2013. – № 1. – С. 39–44.

4. Добровольська В. В. Моделювання системи керування документацією / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2013. – № 2. – С. 8–13.

5. Добровольська В. В. Теоретико-методологічні засади дослідження комунікаційного середовища документознавства / В. В. Добровольська // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 26–31.

6. Добровольська В. В. Комунікаційний підхід до вдосконалення системи керування документацією / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2014. – № 1. – С. 88–91.

7. Добровольська В. В. Теоретико-методологічний аналіз системи управління документацією / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2014. – № 2. – С. 65–70.

8. Добровольська В. В. Сучасні зміни культурної політики в Україні та розвиток інформаційно-комунікаційного простору культури і управління документацією / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2017. – № 2. – С. 74–80.

9. Добровольська В. В. Документаційне забезпечення національної політики в галузі розвитку культурного простору України / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2017. – № 3. – С. 74–80.

10. Добровольська В. В. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів управління культурою у сфері розвитку культурного простору України / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2018. – № 1. – С. 104–115.

11. Добровольська В. В. Міжнародні стандарти у створенні цифрового фонду документації культурної спадщини / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2018. – № 2. – С. 86–94.

12. Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення установ галузі культури в Україні / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2018. – № 3. – С. 30–37.

13. Добровольська В. В. Особливості інформаційних технологій в бібліотечній справі / А. М. Пелешишин, В. В. Добровольська, О. Р. Трач, О. Ю. Тимовчак-Максимець // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2018. – № 4. – С. 14–21.

Здобувачу належать загальна постановка проблеми та аналіз використання інформаційних технологій у бібліотечній справі.

14. Добровольська В. В. Науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» у професійному комунікаційному просторі / С. Х. Литвин, В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2019. – № 1. – С. 16–26.

Здобувачу належить основна теоретична частина та матеріали присвячені аналізу тематичної складової публікацій.

15. Добровольська В. В. Документаційне забезпечення управління галузі культури в аспекті теорії документальних комунікацій / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2019. – № 2. – С. 68–77.

16. Dobrovolska V. Theoretical framework for study of socio-communication space of culture / Viktoriya Dobrovolska // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2019. – № 4. – С. 117–123.

17. Добровольська В. В. Теоретико-методологічні засади дослідження соціокомунікаційного простору культури / В. В. Добровольська // Бібліотечний вісник. – 2019. – № 6. – С. 10–17.

18. Добровольська В. В. Модельний підхід у дослідженні соціокомунікаційного простору культури / В. В. Добровольська // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2019. – Вип. 55. – С. 191–203.

19. Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Україніка» – унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини / В. В. Добровольська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2020. – № 1. – С. 79–87.

Статті у фахових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз, та у виданнях іноземних держав:

20. Dobrovolska V. «The Analysis of Online Communities as Platforms for Informational Influences» / V. Vus, S. Albota, V. Dobrovolska // Journal of Scientific and Engineering Research. – 2019. № 6 (2). – P. 72–78. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/xmlui/handle/ntb/44774?locale-attribute=pl> URL:<http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/44774>

Здобувачу належать матеріали, присвячені класифікації інтернет-спільнот, які ґрунтуються на відмінностях між технічними характеристиками, структурною організацією, інтерфейсом і темами інтернет-спільнот.

21. Dobrovolska V. Cultural Institution Information Pattern Formation within Social Media Communities / A. Peleshchyshyn, V. Yakovyna, V. Dobrovolska // Proceedings of the 1st International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN-2019), Lviv, Ukraine, May 16–17, 2019. Pp. 42–53. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2392/> URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2392/paper4.pdf> (*Scopus*)

Здобувачу належить схема управління комунікаційними процесами для культурних інституцій із спільнотами соціальних медіа.

22. Добровольська В. В. Періодичні видання української діаспори 1920–1930-х років як джерело дослідження життя і діяльності Симона Петлюри / С. Х. Литвин, В. В. Добровольська // Сторінки історії. – 2019. – № 49. – С. 30–42. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.49.2019.189541>. URL: <http://historypages.kpi.ua/article/view/189541> (*Web of Science*)

Здобувачу належать матеріали, присвячені дослідженню періодичних видань.

23. Dobrovolska V. Preservation of the digital cultural heritage: basic problems, tasks, principles of selection / Viktoriya Dobrovolska // Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal. – 2019. – №03 (23). – Available at: https://sp-sciences.io.ua/s2663927/dobrovolska_viktoriya_2019._preservation_of_the_digital_cultural_heritage_basic_problems_tasks_principles_of_selection_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_03_23 (accessed 22 December 2019).

24. Dobrovolska V. Review of Definition “Consumer Experience” and its Qualities / О. Tymovchak-Maksymets, М. Klymash, V. Dobrovolska, K. Molodetska // Proceedings of the 2nd International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN-2020), Lviv, Ukraine, May 21, 2020. Pp. 318–331. – URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2616/paper27.pdf> (*Scopus*)

Здобувачу належать матеріали публікації, що присвячені аналізу поняття “споживацький досвід”, а також результати та висновки аналізу форм документування споживацького досвіду у веб-середовищі.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

25. Добровольська В. В. Концептуальні засади проекту інтегрованого науково-освітнього ресурсу українського документознавства / В. В. Добровольська, О. Г. Кириленко // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 3–5 квіт. 2013 р.). – Донецьк : Юго-Восток, 2013. – С. 12–13.

26. Добровольська В. В. Структура і зміст навчальної дисципліни «Керування документацією» / В. В. Добровольська // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 3–5 квіт. 2013 р.). – Донецьк : Юго-Восток, 2013. – С. 90.

27. Добровольська В. В. До питання історіографії теорії керування документацією / В. В. Добровольська // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 12–14 верес. 2013 р.). – Одеса: Друк, 2013. – С. 95–96.

28. Добровольська В. В. Теоретичні передумови дослідження комунікаційного середовища документознавства / В. В. Добровольська // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 2–4 квіт. 2014 р.). – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – С. 13–15.

29. Добровольська В. В. Комунікаційне середовище документознавства в контексті спеціалізацій підготовки фахівців / В. В. Добровольська // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 11–13 верес. 2014 р.). – Одеса: Друк, 2014. – С. 53–57.

30. Добровольська В. В. Комунікаційне середовище документознавства: структура та тенденції розвитку / В. В. Добровольська // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 10–12 верес. 2015). – Одеса: Друк, 2015. – С. 75–77.

31. Добровольська В. В. Комунікаційні потреби менеджерів в системі управління сферою культури / В. В. Добровольська // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 8–9 верес. 2016). – Одеса: Друк, 2016. – С. 152–155.

32. Добровольська В. В. Реалізація комунікаційного підходу в дослідженні документних систем / В. В. Добровольська // Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. Центрів-членів МААН. – К., 2016. – 640 с. – 2016. – С. 30–33.

33. Добровольська В. В. Актуальні питання бібліотекознавства, документознавства на сторінках фахового часопису «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (2015–2016 роки) / В. В. Добровольська //

Інформація, комунікація, суспільство 2017: матеріали 6-ї Міжнар. наук. конф. ICS-2017. – Львів : Вид-во Львів. політех., 2017. – С. 315–316.

34. Добровольська В. В. Особливості організації документування в установах галузі культури / В. В. Добровольська // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 14–15 верес. 2017). – Одеса: Друк, 2017. – С. 37–39.

35. Добровольська В. В. Інформаційно-комунікаційна взаємодія в галузі культури: документальне забезпечення / В. В. Добровольська // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали Між нар. наук. конф., (Київ, 3–5 жовтня 2017 р.) – 2017. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1201> (опис засн. на версії, датов.: 26.10.2018).

36. Добровольська В. В. Культурна політика в умовах мережевого простору і цифрових технологій: документознавчий аспект / В. В. Добровольська // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. Міжнар. наук. конф. (Харків, 23–24 листопада 2017 р.). / Харків. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2017. – С. 213–215.

37. Добровольська В. В. Документаційне забезпечення культури в умовах сучасної трансформації державної політики / В. В. Добровольська // Інформація, комунікація, суспільство 2018: матеріали 7-ї Міжнар. наук. конф. ІКС-2017, (17–19 трав., 2018, Україна, Чинадієво). – Львів : Вид-во Львів. політех., 2018. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – С. 234–235.

38. Добровольська В. В. Документаційне забезпечення основних напрямів стратегії розвитку культури в Україні / В. В. Добровольська // Інформація та соціум: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 08 червня, 2018 р.) – Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. – С. 70–72.

39. Добровольська В. В. Конвергенція документно-комунікаційних систем суспільства / О. Г. Кириленко, О. М. Збанацька, В. В. Добровольська // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів XI Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 12–14 верес. 2018 р.). – Одеса: Друк, 2018. – С. 40–42.

40. Добровольська В. В. Науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» в системі професійних комунікацій / В. В. Добровольська // Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 22 листопада, 2018 р.) – Полтава: Полтав. нац. техніч. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2018. – С. 70–74.

41. Добровольська В. В. Бібліографічна реконструкція журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» / В. В. Добровольська, О. М. Збанацька // Інформація, комунікація, суспільство – 2019: матеріали 8-ї Міжнар. наук. конф. ІКС-2019, (16–18 трав., 2019, Україна, Чинадієво). – Львів : Вид-во Львів. політех., 2019. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – С. 208–209.

42. Добровольська В. В. До питання створення проекту електронної бібліотеки «Культура України» / В. В. Добровольська // Міжкультурна взаємо-

дія та комунікація: традиції, сучасність, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Канів, 14–15 травня 2019). – Канів: Родень, 2019. – С. 133–135.

43. Добровольська В. В. Інформаційна діяльність закладів культури в спільнотах соціальних мереж / В. В. Добровольська // Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи: зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів і студентів, (Київ, 23–24 трав. 2019 р.). – Київ: НАКККіМ, 2019. – С. 21–24.

44. Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Культура України» в системі електронних ресурсів бібліотеки / О. М. Збанацька, В. В. Добровольська // Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство: матеріали Міжнар. симпозиуму, (Київ, 6 червня 2019 р.). – Київ: НАКККіМ, 2019. – С. 360–361.

45. Добровольська В. В. Проблеми розвитку бібліотечних інформаційно-пошукових систем та каталогознавства на сторінках часопису «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» / В. В. Добровольська // Бібліотека і книга в контексті часу : зб. матеріалів XII Всеукр. наук.-практ. конф. Тема року: «Бібліотечні фонди: актуальні питання управління». – Київ, 2019. – С. 96–98.

46. Добровольська В. В. Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи»: студент. наук.-практ. конф. (п'ять років на науковому майданчику) / О. М. Збанацька, В. В. Добровольська // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів XII Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 11–13 верес. 2019 р.). – Одеса: Друк, 2019. – С. 40–42.

47. Добровольська В. В. Формування Зведеного каталогу оцифрованих видань публічних бібліотек України / В. В. Добровольська, О. М. Збанацька // Інформація, комунікація, суспільство – 2020: матеріали 9-ї Міжнар. наук. конф. ІКС-2020, (Львів, 21–23 трав., 2020). – Львів : Вид-во Львів. політех., 2020. С. 208–209.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

48. Добровольська В. В. Керування документацією: теоретико-методологічні засади дослідження / В. В. Добровольська // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр. – 2013. – № 7. – С. 132–141.

49. Добровольська В. В. Вікіпедія як інструмент документування явищ соціально-культурної сфери / В. В. Добровольська, А. М. Пелешишин // Вісник Нац. акад. керівних кадрів культ. і мист. – 2018. – № 3. – С. 82–87. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2018.147227>

URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/147227>

Здобувачу належить основна теоретична частина і матеріали, присвячені аналізу Вікіпедії як ключової глобальної інформаційної служби документації соціальних та культурних процесів в Україні та світі.

50. Добровольська В. В. Фактор соціальних мереж у завданнях захисту суспільного інформаційного образу закладів культури / В. В. Добровольська, А. М. Пелешишин, А. А. Вус // Вісник Нац. акад. керів. кадрів культ. і мист. –

2018. – № 4. – С. 132–137. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2018.153007>
 URL: <http://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/153007>

Здобувачу належить основна теоретична частина і матеріали, присвячені аналізу основних підходів до захисту суспільного інформаційного образу закладів культури

51. Добровольська В. В. Особливості створення довідкового консолідованого інформаційного ресурсу / А. М. Пелецишин, В. В. Добровольська, О. Ю. Тимовчак-Максимець // Вісник Нац. акад. керів. кадрів культ. і мист. – 2019. – № 1. – С. 123–129.

Здобувачу належить основна теоретична частина і матеріали, присвячені аналізу принципів пошуку, консолідації та впорядкування довідкової інформації для консолідованого ресурсу.

52. Dobrovolska V. Information research resources of the historical and cultural sphere on the internet / V. Dobrovolska, Zh. Myna, T. Bilushchak // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2019. – № 2. – С. 350–355.

Здобувачу належить результати та висновки присвячені аналізу інформаційних ресурсів історико-культурної сфери в глобальній комп'ютерній мережі Інтернет.

АНОТАЦІЯ

Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства. – Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, архівознавство (27 – соціальні комунікації). – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна академія наук України, Київ, 2020.

У дисертації комплексно досліджено проблему інформаційно-документаційного забезпечення розвитку сучасного соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства та окреслено перспективи розвитку документальних цифрових систем культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури.

Введено до наукового обігу визначення поняття «соціокомунікаційний простір культури» в контексті теорії соціальних комунікацій та обґрунтовано основні його складові – інфраструктурну, змістову та суб'єктну.

Висвітлено діяльність міжнародних організацій у сфері створення цифрового фонду документації культурної спадщини для формування інтегрованих ресурсів у глобальній мережі Інтернет. Досліджено формування суспільного інформаційного образу закладів культури, бібліотек, архівів, музеїв у спільнотах соціальних мереж. Проаналізовано інформаційні ресурси мережі Інтернет для документування історичних та історико-культурних процесів в Україні та світі.

Установлено й узагальнено критерії та пріоритети, відбору об'єктів

історико-культурної документальної спадщини для оцифрування. Обґрунтовано основні засади збереження цифрової культурної спадщини. Представлено документальні цифрові системи культурної спадщини в соціальних комунікаціях України. Визначено концептуальні підходи до висвітлення стану документальних цифрових систем культурної спадщини та засоби їх включення в систему документаційного регулювання. Окреслено перспективи розвитку документальних цифрових систем і ресурсів культурної спадщини в соціо-комунікаційному просторі культури України.

Ключові слова: інформаційно-документаційне забезпечення, документальні цифрові системи культурної спадщини, соціокомунікаційний простір культури, цифрова культурна спадщина, цифровий простір культури, цифрове суспільство.

АННОТАЦИЯ

Добровольская В. В. Информационно-документационное обеспечение развития социокоммуникационного пространства культуры Украины в эпоху цифрового общества. – Квалифицированная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук по социальным коммуникациям по специальности 27.00.02 – документоведение, архивоведение (27 – социальные коммуникации). – Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, Национальная академия наук Украины, Киев, 2020.

В диссертации комплексно исследована проблема информационно-документационного обеспечения развития современного социокоммуникационного пространства культуры Украины в эпоху цифрового общества и определены перспективы развития документальных цифровых систем культурного наследия в социокоммуникационном пространстве культуры.

Введено в научный оборот определение понятия «социокоммуникационное пространство культуры» в контексте теории социальных коммуникаций и обоснованы основные его составляющие – инфраструктурная, содержательная и субъектная.

Отражена деятельность международных организаций в области создания цифрового фонда документации культурного наследия для формирования интегрированных ресурсов в глобальной сети Интернет. Исследовано формирование общественного информационного образа учреждений культуры, библиотек, архивов, музеев в сообществах социальных сетей. Проанализировано информационные ресурсы сети Интернет для документирования исторических и историко-культурных процессов в Украине и мире.

Обобщены критерии и приоритеты, отбора объектов историко-культурного документального наследия для оцифровки. Обоснованы основные

принципы сохранения цифрового культурного наследия. Представлены документальные цифровые системы культурного наследия в социальных коммуникациях Украины. Определены концептуальные подходы к изучению состояния документальных цифровых систем культурного наследия и средства их включения в систему документационного регулирования. Предложены перспективы развития документальных цифровых систем и ресурсов культурного наследия в социокоммуникационном пространстве культуры Украины.

Ключевые слова: информационно-документационное обеспечение, документальные цифровые системы культурного наследия, социокоммуникационное пространство культуры, цифровое культурное наследие, цифровое пространство культуры, цифровое общество.

ANNOTATION

Dobrovolska V.V. Information and documentation support for the development of the socio-communicative space of Ukraine's culture in the times of digital society. – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

The dissertation on completion of a scientific degree of Doctor of Science in social communications on a specialty 27.00.02 – document science, archival science (27 – social communications) – Ministry of Culture and information policy of Ukraine, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, National Academy of Sciences of Ukraine, Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, 2020.

The dissertation comprehensively investigates the problem of information and documentation support of the modern socio-communicative space of Ukraine's culture in the digital society times and outlines the prospects for the development of documentary digital systems of cultural heritage in the socio - communicative space of culture which corresponds to the urgent tasks of modern development of science.

A review of scientific publications on documentation support of cultural management, theory of social communications and documentation support of culture as a communication system that connects governing bodies, institutions and organizations, creative individuals and groups that implement cultural activities, the results of which have become a theoretical basis in study of the socio-communicative space of Ukraine's culture.

The definition of the term "socio-communicative space of culture" has been introduced into scientific circulation, which is interpreted as a complex dynamic system that carries out not only the accumulation and distribution but also the production of a cultural product. The essence and content of the concept of "socio-communicative space of culture" are defined and the main components – infrastructural, semantic and subjective – are substantiated. Theoretical and

methodological bases of research of socio-communicative space of culture with application of general scientific and concrete scientific approaches (of communication, analytical-summation, system, structure, model), and also integrated approaches are substantiated such as communication-systemic, communication-structural, communication-functional and system-functional.

The state policy in the field of culture, the structure of the field of culture in Ukraine and its institutions are considered, the information and documentation support of the governing bodies in the field of culture is analyzed. The international experience of cultural policy regulation and creation of digital fund for cultural heritage documentation is covered.

The formation of the public information image of cultural institutions, libraries, archives, museums in the social environments of the Internet is studied, the factor of social networks in the tasks of protection of the public information image of cultural institutions is characterized. The information resources of the Internet for documenting cultural processes in Ukraine and the world are analyzed. It was found that Wikipedia currently plays a key role among documentation services.

The principles of formation of Ukraine's digital cultural space are covered and the basic principles of digital cultural heritage preservation are substantiated. Criteria and priorities of selection of historical and cultural documentary heritage objects for digitization are established and generalized.

The state of historical and cultural digital resource in Ukraine and means of its inclusion in the system of documentary regulation are characterized; the prospects of development of documentary digital systems and resources of cultural heritage in the socio-communicative space of Ukraine's culture are outlined.

Keywords: information and documentation support, documentary digital systems of cultural heritage, socio-communicative space of culture, digital cultural heritage, digital space of culture, digital society.

Підп. до друку 4.02.2021. Формат 60x90 ¹/₁₆. Папір друк. апарат.
Друк цифровий. Облік.-вид. арк. 1,63. Тираж 100 прим. Зам. 024.

Видавець і виготовлювач

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи